

The Hebrew University of Jerusalem

Syllabus

INTRODUCTION TO JEWISH LITURGY - 17260

Last update 20-08-2019

HU Credits: 2

Degree/Cycle: 1st degree (Bachelor)

Responsible Department: Hebrew Literature

Academic year: 0

Semester: 1st Semester

Teaching Languages: Hebrew

Campus: Ein Karem

Course/Module Coordinator: Prof. Esther Chazon

Coordinator Email: esther.chazon@mail.huji.ac.il

Coordinator Office Hours: Tues. 14:30-15:30 by appointment

Teaching Staff:

Prof Esther Chazon

Course/Module description:

Examination of the fundamental Jewish prayers and their early historical development with special attention to the Amidah prayer. Biblical, Second Temple period prayers, non-verbal aspects, and the development of the synagogue will also be considered.

Course/Module aims:

The aim of the course is to provide a familiarity with Jewish prayer and its historical, liturgical development from the biblical and Second Temple periods to rabbinic literature and the early Jewish prayer books.

Learning outcomes - On successful completion of this module, students should be able to:

1) Navigation of the siddur; 2) Ability to analyze rabbinic and older prayers including those in the Dead Sea Scrolls.

Attendance requirements(%):

80

Teaching arrangement and method of instruction: Lecture accompanied by a visual presentation; independent reading of the syllabus as preparation for every lesson.

Course/Module Content:

Lecture Topics and Bibliography

חובה להביא תנ"ך לשיעורים 1-6, 9-11, סידור תפילה לכל שיעור, ודפי המקורות באתר הקורס
1. תפילה - מה היא? ותפילות ישראל - מה הן?

בין תפילת היחיד לעת מצוא לתפילת הקבע של הציבור (30.10)

ביבליוגרפיה: #1

2. תהילים לכל מצב ולכל עת - במקרא, בספרות בית שני, ובסידורי תפילה (6.11)

ביבליוגרפיה: #3, #4

3. תפילה לעת מצוא - במקרא, בספרות בית שני, ובמסכת תענית (13.11)

ביבליוגרפיה: #6, #7, #8, #10 "תענית"

4. תפילות הקבע במגילות מדבר יהודה וזיקתן לתפילות ישראל (20.11)

ביבליוגרפיה: #11, #13

5. הברכה והתגבשותה - פרופ' שולמית אליצור (27.11)
ביבליוגרפיה: #14 "דפוסי הברכה", #15

6. תפילת העמידה - אופיה ומבניה בימי חול ובשבת וחגים (4.12)
ביבליוגרפיה: #18 "העמידה", #19, #28 "שבת"

7. שפת הגוף בתפילת העמידה - עמידה, שחיה, וקול (11.12)
ביבליוגרפיה: #20 "העמידה" ו"השחיה"

8. עיון בקשות דעת, תשובה, סליחה, וירושלים (18.12)
ביבליוגרפיה: #22, #25

9. ראשית תפילת הקבע בישראל - מאימתי? המחלוקת בין החוקרים (1.1)
ביבליוגרפיה: #14 "תפילות הקבע" ו"התהוות", #27, #28

10. הקדושה - בין שמים לארץ, בין שיגרה למיסטיקה (8.1)
ביבליוגרפיה: #30, #31, #32, #33

11. קריאת שמע וברכותיה (15.1)
ביבליוגרפיה: #18 ק"ש וברכותיה, #20 ק"ש, #34

12. מבית כנסת למקדש מעט - סיכום הקורס (22.1)
ביבליוגרפיה: #20 "כיוון פנים", #37, #38

Required Reading:

יש הביא: תנ"ך לשיעורים 1-6, 9-11; סידור תפילה (רינת ישראל) לכל שיעור ודפי המקורות במודל + הפריטים המסומנים בסימן + הם מומלצים ולא חובה

1. גרינברג משה' "תפילה" בתוך: אנציקלופדיה מקראית, כרך ח, ירושלים תשמ"ב, עמ' 896-921

2. סרנה נחום, "תהלים, ס' תהלים", שם, עמ' 437-456.

3. ויינפלד משה, "הספרות המזמורית", בתוך: הליטורגיה היהודית הקדומה, ירושלים תשס"ד, 3-8

4. חזון אסתר, "מזמורי תהלים במגילות מדבר יהודה", עולם התנ"ך, ספר תהלים ב', ערך גרשון גליל, תל-אביב, דודזון-אתי, 1995, עמ' 282-287.

5. +אשל, חנן, "מזמורים שאינם בנוסח המסורה המתועדים במגילות ספר תהלים שנמצאו בקומראן", מגילות קומראן: מבואות ומחקרים, ערך מ' קיסטר, ירושלים, יד בן-צבי, 2009, עמ' 209-224.

6. רפפורט אוריאל, ספר מקבים א, ירושלים תשס"ד, עמ' 143-152 (מקבים א 25-15:3, 59-38)

7. גרינץ יהושע, ספר יהודית, ירושלים תשי"ז, עמ' 108-100 (יהודית פרק ד).

8. Levine, David, "A Temple Prayer for Fast-Days," in *Liturgical Perspectives: Proceedings of the Fifth International Symposium of the Orion Center* (ed. E. Chazon; Leiden: 2003), 95-112.

9. +לוי דוד, תעניות ציבור במסורת התלמודית: הקשרים ארץ-ישראליים ובבליים" בתוך: דברי הקונגרס העולמי למדעי היהדות, כרך יא.1, ירושלים תשנ"ג, 63-70.
10. אלבוגן, י"מ, התפילה בישראל בהתפתחותה ההיסטורית, ערך והשלים י' היינמן, תל-אביב תשל"ב, עמ' 96-97 ("תענית"), +עמ' 12-20 קריאת שמע וברכותיה), +32-47 (העמידה), 64-68 (פסוקי דזמרא).

11. Chazon, Esther, "Prayers from Qumran and Their Historical Implications," *Dead Sea Discoveries* 1 (1994): 265-84 (עמ' חובה: 265-268, 271-273, 277-284).

12. +חזון אסתר, "חיי הרוח בקומראן," על מגילת ספר, ערכה לאה מזור, ירושלים, תשנ"ז, 85-97.

13. ניצן בלהה, "ליטורגיה מקומראן: תפילות קבעת", בתוך: מגילות קומראן: מבואות ומחקרים, ערך מ' קיסטר, ירושלים תשס"ט, כרך א, עמ' 225-260 (חובה: עמ' 225-254, 260).

14. היינמן, יוסף, התפילה בתקופת התנאים והאמורים, ירושלים תשכ"ו, עמ' 17-26 ("תפילות הקבע", לדלג על עמ' 20-21), 29-51 ("התהוות נוסחי התפילות"), 52-66 ("דפוסי הברכה הליטורגית"), 153-157 ("אופייה הכללי של ה18").

15. אליצור שולמית, "לדמותן של הברכות הקדומות: כמה קווי יסוד", סידרא לב (תשע"ז) 7-33.

16. +בר-אשר, משה, "הזיקה ללשון חכמים במטבע של ברכה" בתוך לשוננו רנה, ירושלים תשע"ו, 36-54.

17. +Chazon, Esther, "Looking Back: What The Dead Sea Scrolls Teach Us About Biblical Blessings," *The Hebrew Bible and The Dead Sea Scrolls*, ed. N. Dávid et al., FRLANT 239. Göttingen, 2012. Pages 155-171.

18. מאק חננאל, מבוא לתפילות ישראל, תשס"ב, 20-28 (קריאת שמע), 29-38 (ברכות קריאת שמע), 39-48 ("תפילות העמידה"), 88-95 ("קדושה").

19. שנאן אביגדור (ערך וביאר), סידור אבי חי ליום השבת, ירושלים, תש"ס, 15-34 ("מנחה לערב שבת"), 76-82 ("ערבית לליל שבת").

20. ארליך אורי, 'כל עצמותי תאמרנה' השפה הלא מילולית של התפילה, 17-63 (העמידה, השחיה), 76-89 (כיוון פנים – משמעות המחווה), 163-79 ("הקול"), 207-213 (על קריאת שמע).

21. +ארליך אורי, "התפילה כשיח ופנומנולוגיה של פרידה: למשמעות יחידת הסיום של התפילה", בתוך הגיון ליונה, ערכו י' לויסון, י' אלבוים, ג' חזן-רוקם, ירושלים, מאגנס, תשס"ז, 481-497.

22. ארליך אורי, תפילת העמידה של ימות החול: נוסחי הסידורים בגניזה הקהירית - שורשיהם ותולדותיהם, ירושלים תשע"ג, עמ' 79-91, 99 (דעת, תשובה, סליחה) 147-149 (קיבוץ גלויות) 190-205 (ירושלים ודוד).
23. +ארליך אורי, "כי אל דעות ה' - על דעת ובקשה לדעת בתפילה", בתוך, ש' גליק (עורך) זכר דבר לעבדך: אסופת מאמרים לזכר דב רפל, ירושלים תשס"ז, עמ' 355-360.
24. +Chazon, Esther, "The Road Not Taken": Prayer in Rabbinic and Non-Rabbinic Circles." In *Rabbis and Other Jews: Rabbinic Literature and Late Antique Judaism. Festschrift in Honor of Prof. Steven Fraade*, ed. C. Hayes et al., *Sup. Journal of Ancient Judaism* 22. Göttingen, 2017. Pp. 603-18.
25. ויינפלד משה, "הבקשות לדעת, תשובה, וסליחה בתפילה שמונה עשרה", תרביץ (מה) תשל"ח) 179-200.
26. +פלוסר דוד, "ח"י עולם נטעה בתוכנו", תרביץ, נח (תשמ"ט) 147-152.
27. פליישר עזרא, "תפילת שמונה-עשרה - עיונים באופיה, סדרה, תוכנה ומגמותיה", תרביץ סב (תשנ"ג) 179-223 (עמ' 179-203 חובה, +עמ' 210-218 על הקדושה).
28. פליישר עזרא, "לקדמוניות התפילות החובה בישראל", תרביץ נט (תש"ן) 397-441 (עמ' 439-438, 424-429, 433-435, 397-417 חובה).
29. היינמן יוסף, עיוני תפילה, ירושלים תשמ"א, עמ' 12-21 ("קדושה"), +28-35 ("תפילות שבת").
30. Chazon, Esther, "The Qedushah Liturgy and its History in Light of the Dead Sea Scrolls," in 7-17 'עמ, תשנ"ט ירושלים, תבורי י' ערך, קהיר עד מקומראן.
31. זימר, יצחק, עולם כמנהגו נוהג, ירושלים, תשס"ו, 108-111 ("הקפיצות בקדושה").
32. סדר רב עמרם גאון, ערוך ומוגה עם השלמות בידי דניאל גולדשמידט, ירושלים תשס"ה, יב-יג, לב.
33. סדור רב סעדיה גאון, ערכו י' דוידזון ואחרים, ירושלים תש"ל, עמ' יג, לו-מ.
34. קנוהל ישראל, "פרשה שיש בה קיבול מלכות שמים", תרביץ נג (תשמ"ד) 11-32.
35. +זימר יצחק, "תנוחות ותנועות הגוף בשעת קריאת שמע" אסופות ח (תשנ"ד) שמ"ג-שס"ח.
36. +פליישר עזרא, "קדושת העמידה (ושאר הקדושות): היבטים היסטוריים, ליטורגיים, ואידיולוגיים", תרביץ סז (תשנ"ח) 301-350 (במיוחד עמ' 344-347 על קדושת יוצר).
37. לוין ישראל, "ממרכז קהילתי למקדש מעט", קתידרה 60 (תשמ"ח) 36-84.
38. נצר אהוד, "בתי כנסת מימי הבית השני והשפעתם על התפתחות בתי כנסת של תקופת המשנה והתלמוד", בתוך ועשו לי מקדש: בתי כנסת מימי קדם ועד ימינו, ערכו אשל וכו', תשס"ד, 9-23.
39. +קאסוטו דוד, "בתי-כנסת באיטליה בתקופת הברוק", בתוך ועשו לי מקדש, 99-117.

40. +מאיר ערן ודפנה, בתי כנסת קדומים ברמת הגולן, מבוא עמודים 7-9, והפרק על כנף 64-75.

Additional Reading Material:

The items marked by a plus sign + in the above list are additional, recommended reading material.

Course/Module evaluation:

End of year written/oral examination 100 %

Presentation 0 %

Participation in Tutorials 0 %

Project work 0 %

Assignments 0 %

Reports 0 %

Research project 0 %

Quizzes 0 %

Other 0 %

Additional information: